

Marko Uršič

o votlini, je odločilno vplival ne samo na nadaljnji razvoj filozofije, temveč tudi na oblikovanje krščanske teologije, predvsem patristike. S Platonovo filozofijo se je razprl »nadnebesni prostor«, o katerem v človeškem jeziku lahko govorimo samo metaforično, zato je tudi Jezus naznanjal »nebeško kraljestvo« v prisposodobah. Platonov *topos hyperouranios* je namreč filozofski predhodnik krščanskih nebes.

Spričo slutnje silnega bleška onstranstva se nam naš svet (iz)kaže kot »votlina«, v kateri živimo kot nevedni jetniki teme. Metafizična rázloka med tostranstvom in onstranstvom je za človeka analogna izgonu iz raja: bolečina ločitve je neizmerna, hrepenenje po ponovni združitvi neugasljivo. V svojem predavanju o Platonovi prisposodbi sem skušal opozoriti predvsem na razsežnosti razumevanja in še posebej *videnja* sveta kot Votline. Filozofsko prisposodbo namreč lahko uzremo tudi kot *podoba*, ki neposredno razodeva samo sebe, svoj lastni *topos* in *kronos*, in ne zgolj intendirano abstraktno pojmovno raven. V novoveški filozofiji je vloga prikazovanja (oz. videnja, zrenja) precej zastopljena (izjemi sta, vsak na svoj način, Kant in Wittgenstein). Vsega se namreč ne da zaobseči v pojme: česar pa ne moremo pojmiti in diskurzivno izraziti, tisto je treba prikazati, da bi bilo očesu duha dostopno v videnju, viziji. Platonovi dialogi, še posebej njegovi znameniti »miti«, sodijo med najlepše strani klasične vizionarske literature. Platon je bil mislec in videc, pri njem se prepletata logos in mitos.

Iz antičnega sveta preskočiva z misljo v srednji vek, ta je pravzaprav živel s krščansko ljubeznijo in modrostjo, v svoji sredi je imel ljudi z mistično vizijo, apostole duha, vendar se je pogosto dogajalo, da je avtentičnost krščanstva izginjala, izrekele so se anate, večkrat je Cerkev razglasila kakšno 'resnico' za herezijo. Ali lahko danes rečemo, da je bila herezija večkrat krivično izrečena?

Kot sami ugotavljate, je srednji vek zelo kompleksno obdobje. Meni je močno blizu in inspirativen po svojem mističnem zanosu, ki je dosegel vrh v gradnji velikih katedral in pri romanjih v Compostelo; sam tam še nisem bil, vendar pa sem obiskal nekatere druge svete kraje srednjeveškega krščanstva, Chartres, Vézelay, Assisi..., ki so se mi neizbrisno vtisnili v srce in duha. Po drugi strani pa mi je daleč in tuj srednji vek kot obdobje doktrinarnih sporov, še posebej anatom, ki jih je Cerkev izrekla »krivovercem« in iz njih izganjala »hudiča« z ognjem in torturo. Herezije so »stranski proizvod« same Cerkve, ki se je imela za nezmotljivo in si prilajala ključne skrivnosti. Zgodovina rimokatolištva je v veliki meri opredeljena z boji proti herezijam, od zgodnjekrščanskega gnosticizma in arianstva, prek vseh vrst srednjeveškega »čarovništva« do novoveških protestantizmov. V tej mračni in krvavi zgodbi, ki se je dogajala v imenu »edine Resnice«, nastopajo med tisočeriimi drugimi obojenci tudi srednjeveški katarji (verjetno potomci bogomilov), proti katerim so francoski kralji s cerkvenim blagoslovom vodili »albižansko križarsko vojno«, ki je bila, cini-

valo in oblikovalo evropsko zavest. Kakšno vlogo naj bi imel t. i. krščanski intelektualci v sodobni družbi. Ali ga metodični dvom lahko ovira pri njegovem verovanju, ali daje večjo moralno moč?

Kadar govorimo o krščanskem intelektualcu, bi se morali najprej vprašati, kaj pomeni biti kristjan. Nekateri med tistimi, ki se imajo za krščanske intelektualce, pravijo, da je kriterij za kristjana ostro in natančno določen, vendar jih praksa demantira. Vprašajmo se, kaj pravzaprav loči kristjana od nekristjana; krst, obhajilo, pripadnost Cerkvi, nedeljska maša, praznovanje božiča in velike noči, etična oz. moralna ravnanja, molitev, poslednja spoved...? Bržkone noben izmed navedenih kriterijev ni izključujoč (niti zadosten); po mojem mnenju je izhodiščni kriterij za kristjana biti prepričan (ali verovati, če hočete), da je v evangelijskem sporočilu *skrita* najgloblja resnica naše zgodovine in usode. Poudarjam, ta resnica je skrita, vsakdo jo mora najti sam, vsakdo se z njo srečati »iz oči v oči«; nadalje, »heretično« menim – seveda, lahko se tudi motim – da je skupen ritual, maša, obhajilo, čeprav izvira iz evangelijskega izročila, vendarle drugotnega pomena glede na tisto prvotno samoto, v kateri se vsakdo sam in smrten srečuje s svetim, numinoznim, božjim – s Kristusom v globini svoje duše. Če je kriterij »biti kristjan« takšen, potem sebe lahko uvrščam mednje, kar pa mi t. i. krščanski intelektualci, če se z njimi o tem pogovarjam, le težko priznavajo. Pravzaprav tudi sam rajši skušam razumeti sebe zgolj kot bogoiskalca, krščanskega gnostika in romarja, ne pa kot vernika.

Morda je v tem tudi neke vrste nečimrnost, namreč v tej »protestantski« držji, vendar je to povezano s tistim »metodičnim dvomom« iz drugega dela našega vprašanja: prepričan sem namreč, da intelektualca dvom kot metoda (torej kot pot, ne pa cilj iskanja) nikoli ne sme ovirati, temveč je vselej nepogrešljiv korektiv misli. Intelektualec mora misliti in dvomiti z lastno glavo, nikoli ne more biti le apologet neke ideologije ali institucije. Osebnost o katoliški Cerkvi dvomim, da je »najboljša izmed vseh možnih cerkva«, in sicer predvsem zaradi naslednjega: prvič, Cerkev se še danes dejansko ni odrekla oblasti (čeprav se je formalno ločila od države), niti se ni jasno distancirala od vseh grozodejstev, ki so se v zgodovini dogajala v njenem imenu; drugič, Cerkev mora prej ali slej razrešiti svoj represivni odnos do erotike (kar je seveda tudi povezano z vprašanjem »notranje« oblasti), do odnosov med žensko in moškim, do družine, celibata itd. Upam, da bo prihodnje stoletje za Cerkev »katarzično«, kajti brez temeljitega prečiščenja in obnove ne bo mogla biti nosilka duhovne renesanse. Do poplave različnih gibanj t. i. nove duhovnosti sem sicer v splošnem skeptičen, toda po drugi strani bi se lahko Cerkev od teh gibanj marsikaj naučila.

Ste tudi predsednik religiološkega društva – kaj lahko v okviru tega pogovora poveste o naravi in namenih tega društva?

Društvo za primerjalno religiologijo je bilo pred nekaj leti ustanovljeno z namenom, da v slovenski prostor vpelje sistematično in poglobljeno primerjalno preučevanje religij in verovanj ter da prispeva k strpnosti in medsebojnemu razumevanju ljudi različnih verskih prepričan in svetov-

vstopiti, to je torej potreben a priori, o katerem se ne sprašujemo – takšna nevprijetnost predpostavk pa je težko sprejemljiva za zahodnega človeka, še posebej za filozofa (kakor je, z druge strani, vzhodnemu mislecu verjetno težko prevzeti zahodno pojmovanje zgodovine, evolucije, časa...). Skratka, Indija je daleč in morda je prav zato za nas tako privlačna.

Oz tistih daljnih pokrajin duha sem se vrnil k naši lastni, zahodni duhovni tradiciji, ki je predvsem grška in krščanska. Študij Vzhoda pa mi je zelo veliko dal, kajti skozen sem drugače, širše, na novo uzrl zahodno duhovnost, predvsem njene mistične, »alternativne« tokove. Od budizma sem prešel k študiju gnosticizma – skupine religioznih in filozofskih »herezij« zgodnjega krščanstva. Posebno odkritje zame je bilo prebiranje gnostičnih kodeksov, najdenih pri mestecu Nag Hammadi v Egiptu. Vendar je to posebna zgodba. V splošnem lahko rečem, da gnosticizem razumem mnogo širše, kot so ga razumeli krščanski apologeti, ki so ga kritizirali z branikov »prave vere«. Grška beseda *gnosis* pomeni spoznanje, vendar celostno, ne zgolj pojmovno-abstraktno, temveč takšno, ki poleg vedenja zaobsega tudi videnje in (ob)čutenje. V tem smislu je gnoza zelo aktualna in v neposredni zvezi z njo so za zahodnega človeka pomembne tudi vzhodne filozofije in religije. Slednje pa nam ne morejo »zamenjati« krščanstva, ki je naša duhovna domovina.

FRANC HORVAT

koreografa, Pia tu in Pino kot pedagogsko umetnosti, dana dališče, film, rad 1946–1970.

V Münchnu sta v bavarski državi o in 1952–1954 in tu sto baletov: Promevasi, Cekin ali gos Danina, Lok, Nekd da o srednjeveški ljeznosti. Med omenjenih lastnih stvaritev la libreto in obem odplesala vlogi, drnice preteklih obdobjih del sta temeljito nek in značilnosti.

Bogastvo münch glasbenih zbirk v gledališkega muzeja umetnika potem, spodbudilo k obsežnom, da napišeta mne preseneča, da s pisja, saj sta že kot javljala članke s tehkih listih pred preknovnih revijah je mrate in razprave. N Pino Mlakar za revskega gledališkega ob stoletnici Dram 1967 napisal članek

Baletni par – Pia in Pino Mlakar (1933)